ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Željko Skomeršić*
E-mail: skomersiczeljko@gmail.com
Interpretacijski centar pomorske baštine otoka Krka

Interpretacijski centar pomorske baštine otoka Krka

Sažetak

Rad donosi pregled osnutka Interpretacijskog centra pomorske baštine otoka Krka, utemeljenog na privatnoj zbirci Željka Skomeršića. Zbirka je nastala iz maketarskog obrta, koji je s vremenom prerastao u strast prema prikupljanju različitih artefakata pomorske baštine. Danas je Centar prepoznat kao važan dionik u području istraživanja pomorske baštine te ostvaruje značajne suradnje, organizira izložbe iz vlastitoga fundusa i posuđuje građu za izložbe muzejima u Hrvatskoj i inozemstvu.

Ključne riječi: Krk, Mala barka 2, maketarstvo, privatna zbirka

1. Uvod

Govoriti o baštini i interpretirati je općenito, a osobito pomorsku baštinu, koja je još uvijek nedovoljno valorizirana i prepoznata u svojem značaju, znači prenositi znanje o nama samima te čuvati i promicati vlastiti identitet – identitet ljudi, naroda i zemlje. To je pitanje tko smo, gdje smo bili u prošlosti i kamo idemo. Autor ovoga teksta, ujedno i vlasnik zbirke, svoj put prema Interpretacijskom centru pomorske baštine započeo je kroz vlastiti obrt i malenu maketarsku radionicu naziva *Leut*. Kako je rastao broj izrađenih maketa brodova, kao i količina prikupljene građe značajne za pomorstvo otoka Krka, pojavila se potreba za većim interpretacijskim prostorom i boljim uvjetima.

Mogućnost za taj korak otvorila se 2018. godine ulaskom Grada Krka u EU projekt *Mala barka 2*, što je omogućilo uređenje i opremanje prostora, izradu postava te naposljetku prerastanje *Leuta* u Interpretacijski centar pomorske baštine otoka Krka. Pored sredstava iz europskih fondova, projekt je realiziran i sredstvima Primorsko-goranske županije i Grada Krka. Centar je smješten u staroj gradskoj jezgri Krka, a građa je ostala u privatnom vlasništvu, no ugovorom sklopljenim s Gradom Krkom stavljena je na raspolaganje Gradu.

* voditelj i vlasnik zbirke

Slika 1. Dio postava Interpretacijskog centra pomorske baštine otoka Krka (1) (autor: Srđan Hulak)

2. Posebnost Interpretacijskog centra pomorske baštine otoka Krka

Ono što ovaj Interpretacijski centar razlikuje od drugih jest da je autor sudjelovao u osnivanju, opremanju i razvoju brojnih centara pomorske baštine kroz savjetovanje, stručnu podršku, izradu maketa i ustupanje građe. S jedne strane, riječ je o maketarskoj radionici u kojoj posjetitelji mogu upoznati način izrade maketa tradicionalnih drvenih brodova, dok je s druge strane riječ o prostoru proizašlom iz strasti sakupljača koji o svakom predmetu u Centru može ispričati njegovu priču, nerijetko i prateću anegdotu.

Kada je riječ o izradi maketa, svaka nastaje nakon opsežnog povijesnog i tehničkog istraživanja, koje uključuje konzultiranje dostupne literature, arhivskih zapisa, kontinuirano učenje te prikupljanje i razmjenu informacija, kao i suradnju s nizom stručnjaka.

Najveći dio nacrta za makete koje nastaju u Centru izrađuje Nenad Bojmić, autor knjige *Stogodišnjaci iz našeg mula*[1], koja predstavlja zbirku tehničkih i povijesnih podataka o drvenim brodovima kroz stoljeća te njihovom značaju za pomorsku kulturu.

[1] Bojmić, N.: Stogodišnjaci iz našeg mula, Muzej betinske drvene brodogradnje, Betina-Split, 2024.

Tako posjetitelj, osim promatranja procesa izrade *pasare*, *leuta*, *gajete*, *bracere*, *guca* i drugih tradicionalnih drvenih brodova, može postavljati pitanja i doznati više o brodu koji nastaje.

Poticaj je to i težnja da barem jedno dijete, promatrajući način izrade makete, u budućnosti poželi sudjelovati u izgradnji ili obnovi stvarne drvene brodice. Time je ostvarena svrha rada te ispunjena želja da se pridonese očuvanju naše pomorske baštine, budući da je ona sastavni dio našeg identiteta, kao naroda koji obitava na ovim prostorima.

Izradom maketa tradicijskih brodova započelo je i prikupljanje građe vezane uz pomorstvo, koje je obuhvatilo ne samo otok Krk, nego se, poput mora koje nas povezuje, proširilo i na čitav Jadran.

Danas je ta zbirka bogata i obuhvaća više od 600 predmeta. Posebno valja istaknuti pomorske karte, od kojih najstarija datira iz 1590. godine, zatim brodske satove, dokumente i brodske dnevnike, navigacijsku opremu, brodsko posuđe te likovne radove. U skromnom prostoru smještena je i priručna biblioteka u kojoj se čuvaju knjige pomorske tematike, od kojih najstarija datira iz 1723. godine.

3. Istaknuti predmeti Zbirke

Predmet koji valja istaknuti jest *kaban*, ribarski ogrtač koji se, prema dostupnim izvorima, upotrebljavao na otoku Krku, ali i u ostalim krajevima uz Jadransko more, još od ilirskih vremena, a čiji se naziv zadržao do danas za zaštitne ribarske ogrtače. *Kaban* koji se nalazi u zbirci datira s početka 20. stoljeća. Nabavljen je u Baški, a izrađen je tradicionalnom tehnikom stupanog vunenog sukna, impregniranog lanenim uljem. Impregnacija lanenim uljem bila je nužna kako bi se osigurala vodonepropusnost *kabana* u svakodnevnom životu ribara. Danas se on nalazi u okruženju maketa *pasara*, *gajeta*, *bracera* i ribarskih *leuta*, a ulaskom u Interpretacijski centar posjetitelj gotovo može dočarati atmosferu ribarskog života – miris vlažnog *kabana*, mora i ribarenja te ugođaj otočke tradicije i djetinjstva.

Posebno dojmljiva anegdota vezana je uz zastavu Istarske markgrofovije. Riječ je o jedinoj poznatoj sačuvanoj zastavi te markgrofovije, koja je nekoć služila kao karnevalski rekvizit u Baški, gdje je razmijenjena za dvije litre vina. Danas je dio postava Interpretacijskog centra.

Kako i zašto se zastava uopće našla u Baški? Od uspostave Istarske markgrofovije krajem 19. stoljeća, pa do 1916. godine, njezinu su teritorijalnu pripadnost činili otoci Krk, Cres i Lošinj, zbog čega se zastava našla i na tom području. U Baški se, u privatnom vlasništvu, čuva i ulje na platnu koje prikazuje loger *Hvala Bogu*, brod koji vije tu zastavu.

Ponekad na temelju sustavnih proučavanja i istraživanja, a ponekad i slučajnim okolnostima, pojedini novi predmeti pronalaze svoje mjesto u zbirci. Tako je i zbirka

profesora Velimira Salamona, stručnjaka za hrvatsku tradicijsku brodogradnju, dospjela na Krk. Radi se o tehničkim crtežima, nekolicini maketa, brojnim dijapozitivima i negativima. Prema uvjerenju profesora Salamona, upravo je Krk bio jedno od središta drevne Liburnije, područja u kojem je s morem i od mora živjela skupina liburnskih plemena – „naroda s mora" – čije pomorsko iskustvo i danas snažno obilježava jadransku brodogradnju. Na temelju njegovih crteža, nakon dolaska predmeta na Krk, nastala je putujuća izložba pod nazivom *Terce jadranskih brodica*. Naslov izložbe motiviran je brojem tri, koji je obilježio pomorsku kulturu, budući da se proporcije trupa broda dijele na trećine: jarbol je smješten na jednoj trećini duljine broda od pramca, dok su kosnik i veslo tradicionalno pozicionirani u odnosu jedne trećine unutar broda.

Slika 2. Dio postava Interpretacijskog centra pomorske baštine otoka Krka (2) (autor: Srđan Hulak)

Jedro se skraćivalo za jednu trećinu svoje površine, dok su se na krmi nalazila tri ferala kao simboli vjere, nade i milosrđa. Iako je riječ o računalnim crtežima tradicijskih plovila (*bracera*, *gajeta*, *falkuša*, *batana*, *guc* i *pelig*), koji su zbog komunikacije prikazani na tzv. vodnoj liniji, oni su izrađeni u skladu s načelima nacrtne geometrije i tehničkog crtanja, a uvedena boja daje im dodatnu vizualnu dimenziju.

Te crteže možemo smatrati najsustavnijim i najtemeljitijim prikazima morfologije naše tradicijske barke, do kojih je autor dolazio ne samo kabinetskim radom, nego i pomnim terenskim istraživanjem, od Rovinja do Dubrovnika te diljem Sredozemlja – od Lisabona i Barcelone do Bresta.

4. Zaključak

U vlastitom životu, kao i u životu svake zajednice, nastoji se doći do spoznaje, smisla i značenja te pritom preuzeti vlastiti dio odgovornosti za područje u kojem djelujemo i o kojem ponešto znamo.

S druge strane, budući da poznajemo to područje, želimo da ga šira zajednica cijeni, poštuje i podupire. Potpora nam je potrebna za dodatne edukativne sadržaje, za svakodnevno funkcioniranje prostora u kojemu se nalazi građa koju interpretiramo, za njezino održavanje, za izradu opisa, inventarnih upisa i fotografija zbirki, za postupke restauracije te za razvoj interpretativnih sadržaja koje želimo ponuditi korisnicima.

Iako se razlikujemo po mjestu djelovanja, osnivaču, vlasniku i načinu uspostave ustanova u kojima djelujemo, zajednički su nam osjećaj i potreba za zaštitom, dijeljenjem znanja o pomorskoj baštini te njezinom interpretacijom. Pritom smatramo da je nužno prije svega biti prepoznat u vlastitom okruženju te kroz lokalni obrazovni sustav.

Zavičajnost u pomorskoj baštini nezaobilazna je i u turističkoj ponudi. Međutim, kako bismo bili prepoznati i kako bi nas drugi mogli upoznati i razumjeti u širem kontekstu, ponajprije moramo upoznati sami sebe kroz materijalnu i nematerijalnu kulturu.

Slika 3. Željko Skomeršić s maketom
(autor: Srđan Hulak)

ISSN 0554-6397
UDK: 004.032.26

Željko Skomeršić
E-mail: skomersiczeljko@gmail.com
Krk Island Maritime Heritage Interpretation Centre

Krk Island Maritime Heritage Interpretation Centre

Abstract

This paper outlines the establishment of the Krk Island Maritime Heritage Interpretation Centre, which is based on the private collection of Željko Skomeršić. The collection grew out of his work in ship modelling and gradually developed into a broader commitment to collecting maritime heritage artefacts. Today, the Centre plays an important role in the research of maritime heritage. It collaborates with a range of cultural and heritage institutions, organises exhibitions based on its own holdings, and lends objects from its collection to museums in Croatia and abroad.

Keywords: Krk, Mala barka 2, model making, private collection